

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

Qvaestio XLVIII. De præceptis charitatis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

Vtrum de charitate debeat dari aliquod praeceptum.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod de charitate non debeat dari aliquod praeceptum. charitas. n. imponit modum actibus omnium uirtutum, de quibus dantur praecepta, cum sit forma uirtutum, ut supra dictum est. sed modus non est in praecepto. ut communiter dicitur. ergo de charitate non sunt danda praecepta.

¶ 2. Praet. Charitas, quae in cordibus nostris per Spiritum sanctum infunditur, facit nos liberos. quia ubi Spiritus Domini, ibi libertas, ut dicitur. sed obligatio, quae ex praeceptis nascitur, imponit, quia necessitatem imponit. ergo non sunt danda praecepta.

¶ 3. Praet. Charitas est praecipua inter omnes ad quas ordinantur praecepta, ut ex hoc patet. Si ergo de charitate dantur aliqua praecepta, ponitur in inter praecipua praecepta, quae decalogi: non autem ponitur in intercepta sunt de charitate danda.

SED CONTRA. Illud quod Deus recipit cadit sub praecepto: requirit autem Deus uoluntatem cum, ut dicitur Deut. 10. ergo de dilectionis, quae est dilectio Dei, sunt danda praecepta.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra praecipuum importat rationem debiti. In tantum cadit sub praecepto, in quantum hic ratio est. aliquid debitum dupliciter. Vt scilicet modo per se bonum. Per se quidem debet unoquoque negotio id, quod est finis operis per se boni. Propter aliud autem debet, quod ordinatur ad finem, sicut medicus praecipit, ut sanetur: propter aliud autem, ut sanetur ad sanandum. Finis autem spiritualium operum uiniatur Deo, quod fit per charitatem. ordinantur, sicut ad finem, omnia que pertinent ad ritalem uitam. Vnde et Apostolus dicit ad Rom. 12. praecepti est charitas de corde puro, et de conscientia, et fide non ficta. Omnes. n. uirtutes, quibus dantur praecepta, ordinantur ad gloriam Dei, et circa passionem, si uirtutes sunt circa passionem: uel saltem ad habendam scientiam, sicut uirtutes, quae sunt circa passionem, uel ad habendam rectam fidem, sicut uirtutes ad diuinum cultum: & haec tria requiruntur ad gloriam Dei. Nam cor impurum ad gloriam Dei abstrahitur per passionem inclinante ad carnaliter ueritatem mala facit horreere deum. Fides autem ficta trahit ad carnaliter ueritatem, id, quod de Deo fingitur, separans a diuina ueritate. In quolibet autem genere deum potius est eo quod est propter aliud. Ergo praeceptum est de charitate, ut dicitur supra.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod praecipuum dicitur, cum de ceteris praeceptis modus dilectionis non cadit sub praecepto, quae dantur de aliis actibus uirtutum. Praecepto, Honora patrem tuum & matrem, non cadit, quod hoc ex charitate fiat. Praeceptum dilectionis sub praecipuis specialibus.

prohibendi non sola cura ne contra subtrahantur, sed ne rapietes non sua, semetipsos perdant. Et per hoc patet solutio ad Primum.

AD SECUNDVM dicendum, quod si passim permitteretur malis hominibus, ut aliena raperent, vergeret hoc in detrimentum ueritatis, uirtutis & iustitiae. Et ideo non oportet propter quodcumque scandalum temporalia dimitti.

AD TERTIUM dicendum, quod non est de intentione Apostoli monere, quod cibis totaliter propter scandalum dimittatur, quia sumere cibum est de necessitate salutis: sed quod talis cibus est propter scandalum dimittendus, secundum illud 1. ad Corin. octauo. Non manducabo carnem in aeternum, ne fratrem meum scandalizem.

AD QUARTVM dicendum, quod secundum Augustinum in libro de sermone domini in monte, illud praeceptum domini est intelligendum secundum praeparationem animi, ut scilicet homo sit paratus prius pati iniuriam, vel fraudem, quam iudicium subire, si hoc expediat. Quandoque tamen non expedit, ut dicitur est. Et similiter intelligendum est uerbum Apostoli.

AD QUINTVM dicendum, quod scandalum quod uitabat Apostolus, ex ignorantia procedebat Gentilium, qui hoc non conuenienter: & ideo ad tempus abstinentum erat, ut prius instruerentur hoc esse debitum. Et ex simili causa Ecclesia abstinet a decimis exigendis in terris, in quibus non est consuetudo decimas soluere.

QVAESTIO XLIIII.

De praecipuis charitatis, in octo articulos diuisa.

DEINDE considerandum est de praecipuis charitatis. ET CIRCA hoc quaeruntur octo.

¶ Primo, Vtrum de charitate sint danda praecepta.

¶ Secundo, Vtrum unum tantum, vel duo.

¶ Tertio, Vtrum duo sufficiant.

¶ Quarto, Vtrum conuenienter praecipatur, ut Deus ex toto corde diligatur.

¶ Quinto, Vtrum conuenienter addatur, ex tota mente, &c.

¶ Sexto, Vtrum praeceptum hoc possit in uita ista impleri.

¶ Septimo, De hoc praecipio, Diliges proximum tuum sicut teipsum.

¶ Octauo, Vtrum ordo charitatis cadat sub praecipio.

Lib. 1. c. 54. 35. & 36. 10. mo 4.

In soluz. ad 2.

In responsione ad ultimum in eodem articulo aduerte, quod ex hoc, quod Ecclesia non differt exactiorem decimarum in Italia usque ad admodum, sed simpliciter non petit, ne populi inuoluerent, & infirmi scandalizentur, satis datur intelligi, quam parum ab Ecclesia debent temporalia aestimari, & quam facile debeat talia dimittere, ne fideles incidant in tentationem, & in laqueum diaboli.

¶ Spey quasi. quadragesima quarta articulum primum.

IN art. 1. q. 4. scito, quod charitatem praecedunt dispositiones ex natura quidem iure duae partes iustitiae. scilicet declinare a malo, & facere bonum: ex diuino autem iure

AD SECUNDVM Dicendum, quod obligatio precepti non opponitur libertati, nisi in eo, cuius mens auerfa est ab eo, quod precipitur, sicut patet in his, qui ex solo timore precepta custodiunt: sed preceptum dilectionis non potest impleri, nisi ex propria uoluntate, & ideo libertati non repugnat.

AD TERTIVM Dicendum, quod omnia precepta decalogi ordinantur ad dilectionem Dei, & proximi: & ideo precepta charitatis non fuerunt connumeranda inter precepta decalogi, sed in omnibus includuntur.

ARTICVLVS II.

Utrum de charitate fuerint danda duo precepta.

AD SECUNDVM sic proceditur. Videtur, quod de charitate non fuerint danda duo precepta. Precepta enim legis ordinantur ad uirtutem, ut supra dictum est: sed charitas est una uirtus, ut ex supra dictis patet: ergo de charitate non fuit dandum nisi unum preceptum.

¶ 2 Præ. Sicut ¶ Au. dicit in lib. de doctr. christ. Caritas in proximo non diligit, nisi Deum: sed ad diligendum Deum sufficienter ordinatur per hoc preceptum, Diliges dominum Deum tuum: ergo non oportuit addere aliud preceptum de dilectione proximi.

¶ 3 Præ. Diuersa peccata diuersis preceptis opponuntur: sed non peccat aliquis prætermittens dilectionem proximi, si non prætermittat dilectionem Dei, quin immo dicitur Luc. 4. Si quis uenit ad me, & non odit patrem suum, & matrem suam, non potest meus esse discipulus: ergo non est aliud preceptum de dilectione Dei, & de dilectione proximi.

¶ 4 Præ. Apostolus dicit ad Ro. 13. Qui diligit proximum, legem impleuit: sed non impletur lex nisi per obseruantiam omnium preceptorum, ergo omnia precepta includuntur in dilectione proximi. sufficit ergo unum preceptum de dilectione proximi, non ergo de hoc debet esse duo precepta charitatis.

SED CONTRA est, quod dicitur i. 10. 4. Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligit fratrem suum.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, cum de preceptis ageretur, hoc modo se habent precepta in lege, sicut propositiones in scientiis speculative, in quibus conclusiones uirtute continentur in primis principiis. Vñ qui perfecte cognosceret principia secundum totam suam uirtutem, non opus haberet, ut eis conclusiones seorsum proponerentur, sed quia non omnes, qui cognoscunt principia, sufficiunt considerare quicquid in principiis uirtute continetur, necesse est propter eos, ut in scientiis ex principis conclusiones deducantur. In operabilibus autem, in quibus precepta legis nos dirigunt, finis habet rationem principii, ut supra dictum est. Dilectio autem Dei finis est, ad quem dilectio proximi ordinatur: & ideo non solum oportet dari preceptum de dilectione Dei, sed & de dilectione proximi per minus capaces, quod non de facili considerat unum horum preceptorum sub alio contineri.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod licet charitas sit una uirtus, habet tamen duos actus, quorum unus ordinatur ad alium sicut ad finem. Precepta autem dantur de actibus uirtutis, & ideo oportuit esse plura precepta charitatis.

AD SECUNDVM Dicendum, quod Deus diligitur in proximo, sicut finis in eo, quod est ad finem: & tamen oportuit de utroque explicite dari precepta, ratione iam dicta.

AD TERTIVM Dicendum, quod id quod est ad

finem, habet rationem boni ex ordine ad finem, & secundum hoc est recedere ab eo, habet rationem mali, & non aliter. AD QUARTVM Dicendum, quod in dilectione proximi includitur dilectio Dei, sicut finis in eo, quod est ad finem: & conuerso: & tamen oportuit utrumque preceptum explicite dari, ratione iam dicta.

In corp. ar.

ARTICVLVS III.

Utrum sufficiant duo precepta charitatis.

AD TERTIVM sic proceditur. Videtur, quod non sufficiant duo precepta charitatis. Precepta enim dantur de actibus uirtutum. Actus autem secundum obiecta distinguuntur. Cum ergo homo quatuor debeat ex charitate diligere, scilicet Deum, seipsum, proximum, & corpus proprium, ut ex supra dictis patet, uidetur, quod quatuor debeant esse precepta charitatis: & sic duo non sufficiunt.

¶ 2 Præ. Charitatis actus non solum est dilectio, sed gaudium, pax, beneficentia: sed de actibus uirtutum sunt danda precepta: ergo duo precepta charitatis non sufficiunt.

¶ 3 Præ. Sicut ad uirtutem pertinet facere bonum, ita & declinare a malo: sed ad faciendum bonum inducimur per precepta affirmatiua, ad declinandum a malo per precepta negatiua: ergo de charitate fuerunt danda precepta non solum affirmatiua, sed etiam negatiua: & sic duo precepta predicta charitatis non sufficiunt.

SED CONTRA est, quod Dominus dicit Matt. 22. in his duobus mandatis tota lex pendet, & propheta.

RESPON. Dicendum, quod charitas, sicut supra dictum est, est amicitia quedam. Amicitia autem ad alterum est. Unde ¶ Gre. dicit in quadam Homil. Caritas minus, quam inter duos, haberi non potest. Quod autem ex charitate aliquis seipsum diligit, supra dictum est. Cum autem dilectio, & amor sit boni, bonum autem sit uel finis, uel id quod est ad finem, conuenienter de charitate duo precepta sufficiunt. Vnum quidem, quo inducimur ad Deum diligendum sicut finem, aliud autem quo inducimur ad diligendum proximum propter Deum, sicut propter finem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod sicut ¶ Aug. dicit in i. de doctr. christ. Cum quatuor sint ex charitate diligenda, de secundo & quarto, id est de dilectione sui, & corporis proprii, nulla precepta danda erant. Quia tunc unum n. homo excidat a charitate, remanet illi dilectio sui, & dilectio corporis sui. Modus autem diligendi præcipiendum est homini, ut, si se ordinate diligit, & corpus proprium: quod quidem fit per hoc, quod homo diligit Deum, & proximum.

AD II. dicendum, quod alii actus charitatis consequuntur ex actu dilectionis, sicut effectus ex causa, ut ex supra dictis patet: unde in preceptis dilectionis uirtute includuntur precepta de aliis actibus. Et tamen propter tardiores inueniuntur de singulis explicite precepta tradita. De gaudio quidem Phil. 4. Gaudete in domino semper. De pace autem ad Hebr. 12. Pacem sequimini cum omnibus. De beneficentia autem ad Galat. ult. Dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes. De singulis beneficentiae partibus inueniuntur precepta tradita in sacra scriptura, ut patet diligenter consideranti.

AD III. dicendum, quod plus est operari bonum, quam uitare malum: & ideo in preceptis affirmatiuis uirtute includuntur precepta negatiua. Et tamen explicite inueniuntur precepta data contra uitia charitati opposita. Nam contra odium dicitur Leuit. 19. Ne odetis fratrem tuum in corde tuo. Contra accidiam dicitur Ecd. 5. Ne accideris in uinculis eius. Contra inuidiam Gal. 5.

Secunda Secunda S. Thomae. O 4 Non

3. contra c. 116. & 117. & vii. q. 2. art. 1. ad 6. in Ro. 13. lect. 2. in Gal. 5. i. c. 13. q. 2. ar. 12. & q. 26.

q. 23. art. 1.

¶ Hom. 17. 7 Euangel. in princ. q. 23. ar. 4.

l. 4. c. 12. & 26. in princ. tom. 5.

q. 28. art. 1. & q. 29. art. 4.

D. 103.

Non efficiamur inanis gloriae cupidi, inuicem pro- uocantes, inuicem iniudentes. Contra discordiam uerò 1. ad Corinth. 1. id ipsum dicat is omnes, & non sint in uobis schismata. Contra scandalum autem ad Roma. 14. Ne ponatis offendiculum fratri, uel scandalum.

ARTICVLVS IIII.

¶ *Super quæst. quadra gestina quarta articulum quartum.* **Vtrum conuenienter mandetur, quòd Deus diligatur ex toto corde.**

AD QVARTVM sic procedi- tur. Vt, quòd in conuenienter mandetur, quòd Deus diligatur ex toto corde. Modus enim uirtuosi actus non est in præcepto; ut ex supra dictis patet: sed hoc quòd dicitur: Ex toto corde, ipor- tat modum diuinæ dilectionis. ergo in conuenienter præcipitur, quòd Deus ex toto corde diligatur.

¶ 2 Præ. Totum, & perfectum est, cui nihil deest, ut dicitur in 3. * Physi. Si ergo in præcepto cadit, quòd Deus ex toto corde diliga- tur, quicumque facit aliquid, quòd non pertinet ad Dei dilectionem, agit contra præceptum, & per còsequens peccat mortaliter: sed pec- catum ueniale non pertinet ad Dei dilectionem, ergo peccatum ueniale erit mortale, quòd est in- conueniens.

¶ 3 Præ. Diligere Deum ex toto cor- de, est perfectio, quia secundum * Philo. totum & perfectum idem sunt: sed ea quæ sunt perfectionis, non cadunt sub præcepto, sed sub consilio, ergo non debet præcipi, quòd Deus ex toto corde diligatur.

SED CONTRA est, quòd di- citur Deut. 6. Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo.

RESPON. Dicendum, quòd præ- cepta dantur de actibus uirtutù, hoc modo aliquis actus cadit sub præcepto, secundum quòd est actus uirtutis. Requiritur autem ad actum uirtutis non solum quòd cadat sub debita materia, sed etiam quòd uestiatur debitis circumstantiis, quibus sit proportionatus tali materia. Deus autem est diligen- dus sicut finis ultimus, ad quem omnia sunt referenda. Et ideo totalitas quaedam fuit designanda cir- ca præceptum de dilectione Dei.

AD PRIMVM ergo dicendum, quòd a sub præcepto, quòd datur de actu alicuius uirtutis, non cadit modus, quem hêt ille actus ex alia superiori uirtute; cadit tamè sub præcepto modus ille, qui per- tinet ad rationem propriae uirtutis, & talis modus significatur, cum dicitur, Ex toto corde.

AD II. dicendum, quòd dupli- citer cõtingit ex toto corde Deum

diligere. Vno quidem modo in actu, id est, ut totum cor hominis semper actualiter in Deum feratur: & ista est perfectio patriæ. Alio modo, ut habitualiter totum cor hominis in Deum feratur, ita scilicet, quòd nihil contra Dei dilectionem cor hominis recipiat: hæc est perfectio uie, cui non con- trariatur peccatum ueniale, quia non tollit habitum charitatis, cui non tãdãt in oppositum obiectum, sed solum impedit charitatis usum.

AD TERTIVM Dicendum, quòd ordinantur consilia, ad quam ordi- nantur perfectiones * prædictas, ut scilicet, homo quantum possibi- le est, se abstrahat a rebus tempo- ralibus etiam licitis, quæ occupã- do animum, impediunt actualem motum cordis in Deum.

ARTICVLVS V.

¶ *Super hoc, Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, conuenienter addatur, Et ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua.*

AD QVINTVM sic procedi- tur. Videtur, quòd in conuenienter Deut. 6. super hoc quòd dicitur, Diliges dñm Deum tuum ex toto corde tuo, addatur, Et ex tota anima tua, & ex tota fortitudine tua. Non enim accipitur hic cor pro membro corporali, quia diligere Deum non est corporis actus. oportet ergo quòd accipiat spirituality: cor autem spirituality acceptum uel est ipsa anima, uel aliquid anime, super- fluum ergo fuit utrumque ponere. ¶ 2 Præ. Fortitudo hominis præcipue dependet ex corde siue spiritaliter hoc accipitur, siue cor- poraliter: ergo postquam dixerat, Diliges Deum ex toto corde tuo, superfluum fuit tota fortitudine tua.

¶ 3 Præ. Matth. 22. dicitur, In testa- mento hoc non ponitur: ergo uidetur quòd hoc præceptum datur, Deut. 6.

SED CONTRA est auctoritas scripturæ, quæ dicitur, Diliges Deum tuum ex toto corde, & ex tota anima, & ex tota fortitudine tua. Et in Matth. 22. ponuntur duo horum scilicet, de, & ex tota anima, & ex tota mente, sed additur, In tota mente, sed ex tota mente, & ex tota uirtute, quæ est fortitudinis, seu uirtutis, ponitur, & ex tota fortitudine tua, & ideo horum quatuor est da. nam quòd alicubi unum horum est, quia unum intelligitur ex aliis. Et hoc derandam, quòd dilectio est actus motus hic significatur per cor. Nam dicitur

In artic. 4. omittis nota, quia actu uirtutis inuenimus tria, scilicet, substantiam actus, modum eius intrinsecum, & modum extrinsecum exempli gratia. In actu quo honoratur pater, est primo substantia actus, qui est ipsi honoratio, seu subuentio. Est secundo quantitas actus scilicet tanta, uel proportionalis subuentio scilicet ut decet filium sic constitutum respectu patris in tali articulo: & hoc, & similia uocantur modus intrinsecus. Est tertio ordo illius actus ad alterum finem, puta, ex charitate, seu propter Deum honorare patrem: & huiusmodi relationes uocantur modus extrinsecus. Et ratio est, quia circumstantie illæ apponuntur actui ex extranea uirtute: illæ autem ab illa uirtute, cui est proprius actus. Et propterea circumstantie illæ, quæ non extrahunt actum a propria uirtute, ad modum intrinsecum spectant. Circumstantie autem, quæ ad alteram trahunt uirtutem ad extrinsecum modum spectant.

¶ ar. r. huius quæst. ad 1. argu. Et 1. 2. q. 100. ar. 9.

Lib. 3. text. q. 3. tom. 2.

Li. 3. Physi. text. q. 3. tom. 2.

D. 1047.

principium omnium corporalium motuum: ita est a voluntas, & maxime quantum ad intentionem finis ultimi, qui est obiectum charitatis, est principium omnium spiritualium motuum. Tria autem sunt principia actuum, quae mouentur a voluntate, scilicet intellectus, qui significatur per mentem: vis appetitiua inferior, quae significatur per animam: & vis executiua exterior, quae significatur per fortitudinem, seu uirtutem, siue uires. Praecipitur ergo nobis, ut tota nostra intentio feratur in Deum, quod est ex toto corde: & quod intellectus noster subdatur Deo, quod est ex tota mente: & quod appetitus noster reguletur secundum Deum, quod est ex tota anima: & quod exterior actus noster obediat Deo, quod est ex tota fortitudine, uel uirtute, uel uiribus. Deū diligere. Chrysolomus tamen super * Matth. accipit e contrario cor, & animam, quam dictum sit. Aug. uero in 1. de doctr. christi. refert cor ad cogitationes, & animam ad uitam, mentem ad intellectum. Quidam autem dicit, ex toto corde, id est, intellectu: Anima, id est, uoluntate. Mente, id est, memoria. Vel secundum Greg. Nyzenum, per cor, significat animam uegetabilem: per animam, sensitiuam: per mentem, intellectuam: quia quod nutrimur, sentimus, & intelligimus, debemus ad Deum referre. Et per haec patet responsio ad obiecta.

ARTICVLVS VI.

Utrum hoc praecipium de dilectione Dei possit in uia impleri.

AD SEXTVM sic proceditur. Videtur, quod hoc praecipium de dilectione Dei possit seruari in uia. Quia secundum * Hieronymum in expositione catholice fidei, Maledictus qui dicit Deum aliquid impossibile praecipisse, sed Deus hoc praecipium dedit, ut patet Deut. 6. ergo hoc praecipium potest in uia impleri. **2^a Praet.** Quicumque non implet praecipium, peccat mortaliter: quia secundum * Ambrosium peccatum nihil est aliud, quam transgressio legis diuinae, & caelestium inuoluentia mandatorum. si ergo hoc praecipium non potest in uia seruari, sequitur quod nullus possit esse in uita ista sine peccato mortali: quod est contra id, quod Apostolus dicit 1. ad Cor. 1. Confirmabit uos uisus in finem sine crimine. Et 1. ad Tim. 3. Ministris, nullum crimen habentes.

3^a Praet. Praecepta dantur ad dirigendos homines in uiam salutis, secundum illud Psal. 18. Praecipium Domini lucidum illuminans oculos: sed frustra diriguntur aliquid ad impossibile, non ergo impossibile est hoc praecipium in uita ista seruari.

SED CONTRA est, quod * Augustinus dicit in libro de perfectione iustitiae, quod in plenitudine charitatis patriae praecipium illud implebitur. Diliges dominum Deum tuum &c. Nam cum adhuc est carnalis concupiscentia, quod continendo frangitur, non omnino ex tota anima diligitur Deus.

RESPON. Dicendum, quod praecipium aliquod dupliciter potest impleri. Uno modo perfecte: alio modo imperfecte. Perfecte quidem impletur praecipium, quando peruenitur ad finem, quem intendit praecipiens: impletur autem, sed imperfecte, quando et si non pertingat ad finem praecipientis, non tamen receditur ab ordine ad finem. Sicut si dux exercitus praecipiat militibus ut pugnent, ille perfecte implet praecipium, qui pugnando hostem uincit, quod dux intendit: ille autem implet, sed imperfecte, cuius pugna ad uictoria non pertingit, non tamen contra disciplinam sui

Alitarē agit. Intendit autem Deus per hoc praecipium, ut homo sibi totaliter uniat: quod fiet in patria, quoniam Deus erit omnia in omnibus, ut dicitur 1. ad Cor. 15. Et ideo plene, & perfecte in patria implebitur hoc praecipium: in uia autem impletur, sed imperfecte. Et tamen in uia tantum unus alio perfectus implet, quoniam magis accedit per quandam similitudinem ad patriae perfectionem.

AD PRIMVM ergo dicendum, quod illa probat, quod aliquo modo potest impleri in uia, licet non perfecte.

AD SECUNDVM dicendum, quod sicut miles, qui legitime pugnat, licet non uincat, non inculpatur, nec penam meretur: ita etiam qui in uia hoc praecipium non implet, nihil contra diuinam dilectionem agens, non peccat mortaliter.

AD TERTIVM dicendum, quod sicut Augustinus dicit in libro de perfectione iustitiae. Cur non praecipitur homini ista perfectio, quam uis eam in hac uita nemo habeat? Non, nisi recte curratur, si quod currendum est, neciatur. Quis autem sciretur, si nullis praecipis ostenderetur?

In respō. ra. tiocinat. 16. tom. 7.

ARTICVLVS VII.

Utrum conuenienter detur praecipium de dilectione proximi.

AD SEPTIMVM sic proceditur. Utrumque inueniuntur detur praecipium de dilectione proximi. Dilectio enim charitatis ad omnes homines extenditur, et ad inimicos, ut patet Matth. 5. sed nomen proximi importat quaedam propinquitatem, quae non uis haberi ad omnes homines, ergo uidetur quod inueniuntur detur hoc praecipium. **2^a Praet.** Secundum Philosophum in 9. Ethic. Amicabilia, quae sunt ad alterum, uenerunt ex amicabilibus, quae sunt ad seipsum: ex quo uidetur quod dilectio sui ipsius sit principium dilectionis proximi, sed principium potius est eo, quod est ex principio, ergo non debet homo diligere proximum sicut seipsum.

Quod 4. art. 24. ad 1. Et Ro. 13. i. c. 2. & Gal. 5. i. c. 3. & Paul. 2. c. 14. Cap. 8. nom. multu a pri. tom. 5.

3^a Praet. Homo seipsum diligit naturaliter, non autem proximum. Inconuenienter ergo mandatur, quod homo diligat proximum sicut seipsum.

SED CONTRA est, quod dicitur Mat. 22. Secundum praecipium est simile huic. Diliges proximum tuum sicut teipsum.

RESPON. Dicendum, quod hoc praecipium conuenienter traditur. Tangitur enim in eo & diligendi ratio, & dilectionis modus. Ratio quidem diligendi tangitur ex eo, quod proximus nominatur. Propter hoc enim ex charitate diligere debemus alios, quis sunt nobis proximi & secundum naturalem Dei imaginem, & secundum capacitatem gloriae. Nec refert utrum dicatur proximus, uel frater, ut habetur 1. Io. 4. uel amicus, ut habetur Leuitic. 19. quia per omnia haec eadem affinitas designatur. Modus autem dilectionis tangitur, cum dicitur, Sicut teipsum: quod non est intelligendum quantum ad hoc, quod aliquis proximum sibi aequaliter diligit, sed similiter sibi, & hoc tripliciter. Primo quidem ex parte finis, ut si aliquis diligit proximum propter Deum, sicut seipsum propter Deum debet diligere, ut sic sit dilectio proximi sancta. Secundo, ex parte regulae dilectionis, ut si aliquis non condescendat proximo in aliquo malo, sed solum in bonis: sicut & suae uoluntati satisfacere debet homo solum in bonis, ut sic sit dilectio proximi iusta. Tercio, ex parte rationis dilectionis, ut si non diligit aliquis proximum propter propriam utilitatem, uel delectationem: sed ea ratione, quod uelit proximo bonum, sicut uult bonum sibi ipsi, ut sic dilectio proximi sit uera. Nam cum quis diligit proximum propter suam utilitatem, uel delectationem, non uere diligit proximum, sed seipsum. Et per hoc patet responsio ad obiecta.

¶ Super

¶ Super quæstio. quadragesimaquarta articulum octauum.

In articulo octauo eiusdem quæstionis omisis quinto, sexto, & septimo nota ex litera differentiam inter supradictos modos intrinsecos actus virtuosos, quia scilicet, aliquis pertinet

ad rationem virtuosius actus. Et per hoc dat intelligere aliud membrum, scilicet, quod aliquis spectat ad perfectionem virtuosius actus, infra latitudinem illius virtutis, vt prompius, delectabilius, intensius, firmitus operari. Et vt scias quis est modus pertinet ad rationem virtuosius actus, considera si spectat ad reddendum actum proportionatum suæ materia circa quam est, vt in quarto articulo auctor dixit.

Si namque circumstantia aliqua talis est, vt cum ipsa actus sit proportionatus, sine ipsa autem actus non sit proportionatus, constat quod ad ipsam rationem virtuosius actus respectu talis obiecti spectat. Si autem sine ipsa actus proportionatus est tali obiecto, patet quod non spectat ad rationem virtuosius actus respectu talis obiecti, vt patet in exemplis allatis.

¶ **¶ 2** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

ARTICVLVS VIII.

Vtrum ordo charitatis cadat sub precepto.

AD OCTAVVM sic proceditur. Videtur quod ordo charitatis non cadat sub precepto. Quicumque enim transgreditur preceptum, iniuriam facit: sed si aliquis diligit aliquem quantum debet, & alterum quemcumque plus diligit, nulli facit iniuriam: ergo non transgreditur preceptum: ordo ergo charitatis non cadit sub precepto.

¶ **¶ 2** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

Fur facere satis dilecto. Et consequenter diligenti aliquid, quod teneat plus facere. Tum tertio concessa dicta propositione, tertia proceditur ad intentum: quia subiecta dicitur licet, Et ita si minus diligeret aliquem cum

¶ **¶ 3** Præterea. Ordo distinctione quandam importat: sed indistincte præcipitur dilectio proximi, cum dicitur. Diliges proximum tuum sicut teipsum. ergo ordo charitatis non cadit sub precepto.

SED CONTRA. Illud quod Deus in nobis facit per gratiam, instruit per legis præcepta, secundum illud Hier. 31. Dabo legem meam in cordibus eorum: sed Deus causat in nobis ordinem charitatis, secundum illud Cant. 2. Ordinauit in me charitatem. ergo ordo charitatis sub precepto legis cadit.

RESPONDEO. Dicendum, quod sicut dictum est, modus qui pertinet ad rationem virtuosius actus, cadit sub precepto, quod datur de actu virtutis. Ordo autem charitatis pertinet ad

tra hoc talentum unum auri: confobrinum autem ge maius, puta decem milia talentorum. Hæc facti fratris carnalis. Nulli enim iniuriam facit iure suo.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

¶ **¶ 1** Pret. Ea que cadunt sub precepto, sufficienter nobis traduntur in sacra scriptura: sed ordo charitatis, qui supra positus est, nusquam traditur nobis in sacra scriptura: ergo non cadit sub precepto.

1.2. q. 100. art. 9. Et 3. dist. 29. art. 1. ad 5. & dist. 36. ar. 6. Et veri. q. 34. ar. 12. ad 16. & ad. 14. ad 23. & 7. Et virt. q. 2. ar. 9. ad 16.

plus diligit. Dilectio. n. ex debito infert satisfactionem, & maior dilectio maiorem satisfactionem. Oportuit autem authorem ordine debiti amoris ex charitate declarare ex ordine sui effectus, qui est satisfacere: quoniam ordo satisfactorius ad iustitiam manifeste spectat, & iniuriam alteri fieri, si pervertatur, manifestat.

Vnde patet solutio secundae objectionis. Ex hoc patet sane in collecta, illa propositio est uera, & pertinens ad propositum. Ad primam autem objectionem dicitur, quod dilectio ex debito respectu creaturæ neque est infinita simpliciter, quia nulla creatura est amabilis infinite, neque est terminata ad certum terminum simpliciter, puta, tantum, & non plus: quoniam tam pater, quam mater, quam extraneus sufficienter modo a me amatus, potest ex debito amplius amari, puta, si accidat maior necessitas: sed tunc quo dammodo interminata, & quodammodo terminata. Nam extra necessitatis casum, iustitiam unumquemque diligere tantum quantum exterior actus illi debitus exigit. Verbi gratia. Sufficienter diligere patrem quia nunc honoris actus illi debitus exigit, fratrem quantum fraterna communitio requirit, & sic de aliis. Et quia si diligere est unumquemque in suo gradu diligere: ideo humilior dilectio sic est ad quemlibet absolute, quod seruat comparationem dilectione ad alios, alias non in suo gradu quilibet amaretur. In casu autem necessitatis, si multorum est simul casus, plus amatus ex debito preponendus est, quia plus sibi debet fieri satis, cui plus debetur. Si autem uni tantum posterioris gradus accidat casus, tunc ille magis diligendus pro tunc est quod ad hoc, sicut & magis est illi satisfaciendum. Ex quibus patet: primo, quod est implicatio impossibile dicere, quod ego diligam ex debito fratrem, quantum debet: & cum hoc diligam etiam ex debito plus consobrinum, nisi in casu, in quo non pervertitur charitatis ordo: quoniam hoc habet charitatis ordo, ut in casu remotiori prediligatur. Patet secundum, quod auctor ex hoc ipso, quod loquitur de dilectione ex debito, intendit illam adsumptam, arguendo propositionem modo dictam tantumquam impossibilem continentem.

Ad tertium dicitur, quod stando infra terminos dilectionis ex debito, optima est illatio literæ: quia, ut dictum est, huiusmodi dilectio est comparatiua, quia unumquemque in suo gradu diligit: & consequenter unicuique iuxta suum gradum facit satis. Ex hoc enim manifeste sequitur, quod plus faciens satis illi cui minus debet, detrahit excellentiam illius, cui magis debetur: quia aufert ab eo partem excellentiam, scilicet, quod magis ametur, quam alteri minus amandus, aufert ab illo amorem, & satisfactionem debitam secundum suum gradum: quoniam secundum suum gradum debet praeponi, & tamen de facto postponitur. Et propterea optime infertur, quod fit illi iniuria. Exemplum autem de fratre, & consobriano fallit, quia transit ad

plus facere, cum sermo noster sit de plus satisfacere. Et similiter transit ad amorem supererogationis, cum sermo noster sit de amore debito. Concedimus enim, quod potes consobriano plus facere, quam fratri carnali, relinquendo ei maiores opes, quia hoc spectat ad amorem supererogationis respectu utriusque, scilicet tam fratris, quam consobriani: & tu supererogationis amore potes plus amare consobrinum, quam fratrem carnalem. Ordo enim charitatis statutus est tantum in amore debito, & non in amore supererogationis: quoniam in amoris supererogationis quocumque ordine nulli fit iniuria, sicut fit in amoris debiti ordine preposito, ut auctor in litera docet, & declaratum est. Verum tamen etiam oportet, quod eadem charitas, quia plus facit consobriano, faciat te plus satisfacere fratri, & simpliciter, & in casu, sicut charitas supererogans inimico facit plus satisfacere amico simpliciter, & in casu.

QVAESTIO XLV.

De dono sapientie, in sex articulos diuisa.

DEINDE considerandum est, de dono sapientie, quod respondet charitati. Et primo de ipsa sapientia. Secundo, de uitio opposito.

CIRCA primum queritur sex.

¶ Primo, Vtrum sapientia deat numerari inter dona Spiritus sancti.

¶ Secundo, In quo sit in subiecto.

¶ Tertio, Vtrum sapientia sit speculatiua tantum, uel et practica.

¶ Quarto, Vtrum sapientia, quae est donum, possit esse cum peccato mortali.

¶ Quinto, Vtrum sit in omnibus habentibus gratiam gratum facientem.

¶ Sexto, Quae beatitudo ei respondeat.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum sapientia debeat inter dona Spiritus sancti computari.

AD PRIMVM sic proceditur. Videtur, quod sapientia non debeat inter dona Spiritus sancti computari. Dona enim sunt perfectiora uirtutibus, ut supra dictum est: sed uirtus se habet solum ad bonum. Vnde & Augustinus dicit in libro de libero arbitrio, quod nullus uirtutibus male utitur: ergo multo magis dona Spiritus sancti se habent solum ad bonum: sed sapientia se habet etiam ad malum, dicitur enim Iacob 3. Quaedam sapientia est ter-

& quae iudicatur: aut in ratione assensus, & iudicij. Non in hoc ultimo: quoniam utrobique dicitur in litera, secundum ueritatem diuinam. Non in secundo, quia tam fides, quam sapientia est principaliter Dei, & secundario aliorum. Non in primo, quia in ratione assensus importatur iudicium. Quicumque enim assentit absolute formidine, iudicat sic esse, & e conuerso.

Ad hoc dicitur, quod differentia ista consistit in primo, in differentia scilicet inter assensum, & iudicium. Assensus namque est determinatio sui ad alteram partem contradictionis. Quicumque enim assentit alicui affirmationi, uel negationi siue ex euidencia rei, siue ex autoritate dicentis, siue ex signis, ex hoc dicitur assentire, quod seipsum secundum intellectum partem determinat ad talem partem. Iudicium autem est determinatio rei ut est, uel esse debet. Ex hoc enim aliquis dicitur iudicare aliquid, quod determinat illud sic esse, uel sic debere esse. Et quantum utrumque alterum inferat, quia determinans seipsum ad alteram partem, determinat illam sic esse: & e contra, determinans aliquid sic esse, determinat se ad illam partem, formaliter tamen differunt, ut dictum est. Et assensus, prior uidetur iudicio secundum naturam. Et differentia quidem signum est, quod uidemus quod nescientes determinare, quae contradictionis pars uera sit in aliqua materia, puta, conceptionis beatae Virginis, abstant a iudicio: & cum hoc determinantes se ad unam partem, credunt illam,

Super questionem qua dragefimus quinquagesimum primum.

In articulo primo quaest. 43. respōdione ad secundum, dubium occurrit circa differentiam inter fidem, & sapientiam.

Non enim uidetur recte differentia assignata penes hoc, quod fides assentit ueritati diuinæ secundum seipsum. Sapientia autem iudicat secundum ueritatem diuinam. Aut enim differentia ista consistit in differentia inter actum assensus, & iudicij: aut in differentia rei, cui assentitur,

Infra art. 4. ad 1. & 2. & 3. dist. 35. q. 2. & 1. q. 1. 1. 2. q. 68. artic. 8. Lib. 3. de libero arbitrio. c. 18. & 19. c. mo. 1.